

**XXII МІЖНАРОДНА НАУКОВО-ПРАКТИЧНА
ІНТЕРНЕТ-КОНФЕРЕНЦІЯ**

**«ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ
НАУКИ І ОСВІТИ
В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ»**

ВИПУСК 22

28 лютого 2017 р.

м. Переяслав-Хмельницький

ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет
імені Григорія Сковороди»

Рада молодих учених університету

Матеріали
XXII Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції
«Тенденції та перспективи розвитку науки і освіти в умовах глобалізації»
28 лютого 2017 року

Збірник наукових праць

Переяслав-Хмельницький – 2017

УДК 001+37(100)
ББК 72.4+74(0)
Т 33

Матеріали XXII Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції «Тенденції та перспективи розвитку науки і освіти в умовах глобалізації»: Зб. наук. праць. – Переяслав-Хмельницький, 2017. – Вип. 22. – 577 с.

ГОЛОВНИЙ РЕДАКТОР:

Коцур В.П. – доктор історичних наук, професор, академік НАПН України, ректор ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди»

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Рик С.М. – кандидат філософських наук, доцент, проректор з наукової роботи ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди»

Скляренко О.Б. – кандидат філологічних наук, доцент кафедри іноземної філології і методики навчання

Коцур В.В. – кандидат політичних наук, голова Ради молодих учених університету

Кикоть С.М. – кандидат історичних наук, заступник голови Ради молодих учених університету

Гайдаєнко І.В. – кандидат історичних наук, секретар Ради молодих учених університету

©Рада молодих учених університету

©ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди

народного побуту, колекціонували вироби народних майстрів. Особливо показова діяльність Ф. Манайла – неперевершеного знавця народних промислів, одного з фундаторів Музею народної архітектури та побуту [2, с. 50], чи не найяскравішого на Закарпатті виразника народного начала у станковому живописі.

Не випадково і в радянські часи, попри утиски національної культури, студенти долучалися до народномистецьких витоків у мікросередовищах неформального мистецького спілкування й у сприйнятті творів старшої генерації закарпатських майстрів.

Реновація етнокультурної домінанти навчального процесу припала на злам 1980–1990-х рр., коли до програм увійшли факультативні курси з історії культури та народного мистецтва краю, а чільне місце у тематиці дипломних робіт посіли обрядовість та звичаєвість Карпат («Вертеп», «Люльки», «Старовинна культова архітектура Закарпаття», «Предмети для молитви», «Герби міст Закарпаття» тощо [3, с. 66]).

За роки існування Ужгородського державного художньо-промислового училища (нині Ужгородський коледж мистецтв ім. А. Ерделі), завдяки талановитим митцям та педагогам – А. Ерделі, Ф. Манайлу, Й. Бокшаю, В. Свиді, І. Гарапку, І. Барничу, Й. Палу, М. Поповичу, І. Маслюку та, з його стін вийшли відомі закарпатські майстри скульптури та різьбярства: І. Бровді, Й. Пал, В. Товтин, В. Олашин, В. Сідак, М. Саніч, М. Белень, Б. Корж, П. Матл, Т. Руснак, В. Рубіш, В. Сопільняк, В. Роман, В. Щур, І. Ісак, І. Палаташ, С. Голінка, П. Ходанич, І. Сідун, В. Шип, О. Мешко та ін.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Балла П., Небесник І. Погляд в минуле і майбутнє / П. Балла, І. Небесник // Новини Закарпаття. – 1995. – № 22–23 (848–849). – 11 лютого. – С. 11.
2. Манайло-Приходько В. Народна традиція та пошук модерної національної форми у творчості Федора Манайла / В. Манайло-Приходько // Міжнар. наук.-практ. конф. «Ерделівські читання» : тези доповідей. Ужгород, 13–14 травня 2013 р. – Ужгород : Гражда, 2013. – С. 49–50.
3. Небесник І. І. Культурологія. Образотворче мистецтво і художня освіта Закарпаття (XX століття) : навч. посіб. / І. І. Небесник ; Закарпат. худож. ін-т. – Ужгород : Вид-во В. Падяка, 2007. – 128 с.
4. Чегусова З. Українські провідні митці художньої обробки дерева (остання третина XX – початок XXI ст.) / З. Чегусова // Студії мистецтвознавчі. 2015. – Число 2. – С. 78–89.

УДК 7

*Еріка Микула
(Львів, Україна)*

ПРОБЛЕМА ОБРАЗНО-СТИЛЬОВИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА ПІДКАРПАТСЬКОЇ РУСІ У ХУДОЖНЬО-КРИТИЧНИХ ПУБЛІКАЦІЯХ 1930-Х – ПОЧАТКУ 1940-Х РР.

Проаналізовано осмислення образно-стильових особливостей образотворчого мистецтва Підкарпатської Русі у художньо-критичних публікаціях 1930-х – поч. 1940-х рр. Розкрито зміст поглядів художніх критиків на творчість провідних підкарпатських митців. Окреслено значення міжвоєнного художньо-критичного доробку у дослідженні здобутків закарпатської школи живопису упродовж наступних десятиліть.

Ключові слова: *художня критика, образно-стильові особливості підкарпатського живопису, модернізм, народне мистецтво.*

The article deals with the problem of comprehension of fine art figurative and stylistic peculiarities of Transcarpathian Rus in reviews of art during 1930s – early 1940s. The author discovers the content of art critics' views on the work of leading transcarpathian artists. Also the importance of interwar reviews of art in the research of Transcarpathian School of painting achievements during the next decades was presented.

Key words: criticism of art, figurative and stylistic peculiarities of Transcarpathian painting, modernism, folk art.

Початки художньо-критичного осмислення образно-стильових особливостей підкарпатського живопису припадають на 1930-ті – початок 1940-х рр. – час становлення та розквіту крайової художньої школи. Сформоване на перехресті культурних впливів, сповнене віддзеркалень модерністичного та народномистецького досвіду, образотворче мистецтво Підкарпатської Русі оцінювалося у полілогічній системі координат, у подібності чи відмінності щодо детермінуючих художніх традицій.

Серед перших, присвячених регіональній образотворчості художньо-критичних публікацій – статті про А. Ерделі, найбільш відомого і шанованого підкарпато-руського митця («Біографічний словник діячів культури Чехословацької республіки» /1934/ за ред. проф. А. Доленскі, «Енциклопедія новітнього часу» за ред. С. Оскара /1934/ [6, с. 15]). Узагальненню крайових художніх процесів сприяло видання у Братиславі збірки оглядів культури, освіти, мистецтва Підкарпатської Русі (1936).

Одним із кроків на шляху поглибленого аналізу підкарпатського живопису стала розвідка Я. Затлоукала, з вказівкою на оригінальне осмислення модерністичних знахідок у творчості А. Ерделі та А. Коцки [10, с. 234–235]. Визнання національної самобутності та європейськості регіональної образотворчості присутнє й в інших нарисах автора (1938) [9].

Популяризації здобутків підкарпатських митців спричинилися виставки у Братиславі та Празі (1936, 1937), організовані Товариством діячів образотворчого мистецтва на Підкарпатській Русі. Події викликали жваві відгуки, вступну статтю до каталогу написав д-р В. Вагнер, один з кращих чеських художніх критиків проф. Штех визнав, що крайове малярство «розвивається своїм, цілком незалежним шляхом» [6, с. 16].

Узагальнюючи еволюцію регіонального образотворчого мистецтва упродовж десятиліття, знаний угорський художній критик Ернест Каллай (1940) відзначав, що «у художників карпатського краю назовні виступають незаперечні слов'янські прикмети, сильно відрізняючи їх від угорського сприйняття. Ніжніша, безмежна смиренність, зворушлива побожність, трепет перед святістю природи і народу і глибокий пронизливий жах від недосяжних почуттями видінь» [4, с. 37]. Водночас, автор наголошував на спільності угорських і карпатських живописців, наданні переваги емоційному над раціональним, кольоропису над рисунком («дати більше барв аніж рисунка, і бути більш чутливо-романтичним, аніж логічно-конструктивним – ось риса, якою художники карпатського краю споріднені з традиціями угорського мистецтва» [4, с. 37]).

Вагома роль в осмисленні підкарпатського живопису належала літератору, досліднику, журналісту Є. Недзельському (О. Ізворіну). Зокрема у відомій та неодноразово цитованій статті «Сучасні руські художники» (1941, 1942) критик вказував на самобутність підкарпатської малярської школи, очолюваної «руською трійцею» – А. Ерделі, Ф. Манайлом, Й. Бокшаєм, й відзначав, що «якщо б не було Ерделія з його “барбізонством”, Підкарпаття довгий час залишалося б у закутках мистецтва, представляючи собою все той самий “геоетнографізм”, хоч би й у новій формі. Якби не було Ерделі, не могли б ми в нинішній час говорити про свій *неповторний руський стиль...*» (курсив – Е.М.) [2, с. 264]. На думку автора, «до появи на художньому горизонті Підкарпаття» фундаторів крайового мистецького осередку, «ся територія була не вогнищем для маляра, а перехожим місцем. Витворюючи вогнище, організовуючи спілку художніх сил регіонального змісту, руська трійця здійснювала його не як пристанище для ремісників на замовлення і для локалпатріотів, у своїй посередності і дилетантизмі мріючих бути “консулами в провінції”,

але як маяк, кидаючий світло всім, шукаючим художніх доріг» [2, с. 272]. За переконанням автора, з формуванням регіонального малярського осередку, свій оригінальний формовираз, подібно до садів Версалю, дерев Булоні і гір Британії, котрі «у французьких експресіоністів дістали особливі форми рисунку», одержала й природа Карпат. «Це раніше її малювали чужою манерою, тепер вона повноправна в мистецтві і не потребує ніякого художнього посередництва» [2, с. 262]. Суттєвою видається думка про сприйняття «руським малярством» європейського художнього досвіду та його синтезі з народним мистецтвом краю [3, с. 402].

Змістовні судження щодо розвитку підкарпатського живопису у 1930-х – на поч. 1940-х рр. містять нариси Ф. Жаковця, В. Фіали, В. Средині (1940, 1941) [7].

Особливістю художнього процесу на Підкарпатті стала рефлексія професійного середовища над витоками, завданнями та естетичними пріоритетами крайової мистецької школи. У низці публікацій, зокрема у бесіді Я. Затлоукала з А. Ерделі, наголошувалося на зв'язку регіонального живопису з етнокультурою Верховини [10, с. 235]. У статті «Образотворче мистецтво на Підкарпатській Русі» (1936) Ф. Манайло стверджував, що до пошуків нових художніх рішень його спонукали сакральне мистецтво, побут, обрядовість, народні строї [5, с. 145]. Концептуалізацію модерністичних інспірацій регіональної образотворчості репрезентували публікації А. Ерделі (1936, 1941) [1; 8].

Принагідно зауважимо, що поєднання літературної та художньої діяльності залишилося відзнакою крайового мистецького процесу наступних десятиліть. Прагнення до теоретичного осмислення мистецької практики притаманне Закарпаттю й сьогодні (П. Балла /1993, 1995/, Л. Балла /1981, 1994/, Й. Бокшай /1973/, А. Кашшай /1963/, А. Коцка /1961, 1982/, Б. Кузьма /2007, 2009/, М. Приймич /2008, 2011/, В. Скакандій /1999/, М. Сирохман /2002, 2005, 2007, 2009, 2010, 2011/ та ін.).

Отже, можемо зробити висновок, що підсумками критичного осмислення регіонального художнього процесу у 1930-х – на поч. 1940-х рр. стали визнання самотності крайового живопису, його закоріненості у досвіді модернізму та народному мистецтві Карпат, утвердження цінності здобутків окремих митців. Прикметою доби вважаємо полілогізм теоретичного дискурсу, співвіднесення підкарпато-руської образотворчості з угорською, чеською та іншими художніми традиціями, визначення їх спорідненості та відмінності.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Ерделі Б. Унгварськ художнь тижднь / Б. Ерделі // Зоря – Nanjal. – 1941. – Р. 1. – Ч. 1–2. – С. 168–176.
2. Изворинь А. Сучаснь руськь художники / А. Изворинь // Зоря – Najnal. – Р. II. – 1942. – Ч. 1–2. – С. 258–284.
3. Изворинь А. Сучаснь руськь художники / А. Изворинь // Зоря – Najnal. – 1943. – Р. III. – Ч. 3–4. – С. 387–415.
4. Каллаи Э. Искусство и художники Карпатского края / Э. Каллаи // Огоньки. – Ужгород. – 1940. – декабрь. – С. 35–39.
5. Манайловъ Ф. Изобразительное искусство на Подкарпатской Руси / Ф. Манайловъ // Подкарпатская Русь. 1919–1936. – Р. Н. Г. – Ужгород, 1936. – С. 144–146.
6. Небесник І. Адальберт Ерделі. Літературні твори / І. Небесник // Науковий вісник ЗХУ : матеріали міжнародної наук.-практ. конференції «Ерделівські читання» (Ужгород, 14–16 травня 2012 р.). – Вип. 3. – Ужгород : Гражда, 2013. – С. 15–33.
7. Срединъ Н. Современные угро-русские художники / Н. Срединъ // Народная школа : журнал Учительского Общества Карпатского края. – 1940/1941. – январь. – № 5. – 81 с.
8. Эрделі Б. Карпаторусская живопись / Б. Эрделі // Альманах общества Возрождение. – Прага, 1936. – С. 48–54.
9. Zatloukal J. Umeni Podkarpatske Rusi / J. Zatloukal. – Bratislava, 1938. – 116 s.
10. Zatloukal J. U vytvarniku na Podkarpatske Rusi / J. Zatloukal // Podkarpatska Rus. – Bratislava. – 1936. – S. 232–240.